

vulling gekomen zijn, en met name zou het geloof aan die vervulling zonder het Paradijs dat er achter lag, nooit zoo alle eeuwen door hebben stand gehouden, en, bij alle verschil in mythologische vorm, in zijn kern zoo gelijksortig zijn gebleven. Wat de mensch zelf tot die bevrediging kon bijdragen, dat, ja, kon uit de zielsbehoefte opkomen, gelijk de offerande, de ascese en zooveel meer. Wie honger heeft, kan door honger geprikkeld worden om het land te gaan bebouwen. Maar hier, bij de verwachtingen omtrent de Volcinding, kwam het niet alleen aan op wat de mensch zich door inspanning verwerven zou, maar veel meer en in hoofdzaak op wat niet de mensch, maar een Hooger Macht eens deed en weer doen zou, en juist dit is nimmer uit de behoefte te verklaren. Het mag daarom niet worden voorgesteld, alsof de mondelinge overlevering van al het gebeurde in het Paradijs steeds naverteld is. Dit is een uitwendige verklaring, die geen zin zou hebben, en veel te oppervlakkig zou zijn, om ons het mythologisch proces in de heidenwereld te verklaren. Maar evenmin mag het voorgesteld, alsof de hope der verwachting door den mensch zelf zou zijn uitgevonden, en niet in het oorspronkelijk gebeurde haar uitgangspunt zou hebben gevonden. Het staat vast, dat al het kwaad ons door een bozen geest gebracht is, en dat een goede Geest ons in het eind verlossen zal! was de profetie van den eendieligen triomf, die uit het Paradijs onder alle volken de wereld is ingegaan, en die, ook bij haar karigen inhoud, toch alles gaf wat de poëzie der mythologie behoefde, om de grondgedachte der Paradijsopenbaring alle eeuwen door onder alle volken te doen doordringen, en nog steeds de verwachting van de Volcinding levendig te houden.

Dr. A. K.

„Wat gaat het u aan“?

Jesus zeide tot hem: Indien ik wil, dat hij blijve, totdat ik come, wat gaat het u aan? Volg gij mij.

Joh. 21: 22.

Er lag bestraffing in die korte vraag: „Wat gaat het u aan“? Vooral na die vraag zich richtte tot Petrus, wiens herstelling in het apostolaat vlak vooraf was gegaan. Petrus gaf zich telkens bloot. Te Antiochië moest zelfs Paulus hem weerstaan, omdat hij te bestraffen was, en „omdat hij niet recht wandelde naar de waarheid van het Evangelie (die Gal. 2: 12, 14). Er was in zijn karakter iets onstuimigs. Hij nam bij de voetwassing, bij het dreigen der verloochening, en in Gethsemane een aanloop alsof hij over zijn doel heen zou springen. Dan bad Jesus voor, maar al bleef zoo zijn geloof behouden, het zette zijn karakter niet om. En zoo nu was het ook aan de zee van Tiberias. Harde dagen moest Petrus na de verloochening van zijn Heer en Meester doorworsteld hebben. Op Golgotha vinden we wel Johannes, maar Petrus durft niet komen. Niet aan Petrus, maar aan Johannes was de zorge voor Maria, de begnadigde onder de vrouwen, opgedragen. En nu bij de zee van Tiberias had Petrus wel een zalig oogblik doorteld, maar toch ook een diepe vernedering ondergaan. Dat driemaal moeten antwoorden op de vraag: „Hebt gij mij lief, Simon, Jona's zoon“, en dat in 't bijzijn van Johannes en de anderen, o, er sprak zalige vergifenis in, maar toch moet 't Petrus het bloed naar het hoofd hebben doen stijgen en de kleur op 't gelaat hebben gejaagd om 't weer opleven van de verloochening, die in die vraag naar zijn liefde zoo vergewend, maar toch ook zoo ziel-pijnigend sprak.

Doch nu is Petrus er over heen. Dat driemaal herhaalde: „Weid mijne schapen“, deed hem opleven. Zelfs was het of daar in een ietwa meesters school dan aan de andere discipelen ten goede kwam. Hij met de anderen, maar toch hij voorop, evenals hij de Petra, waarop de Heere zijn gemeente zou bouwen. Van de elf zijn het aldoo de drie, die Jesus nauwer naar zich toetrekt. Onder die drie verliest Jacobus zich telkens in de schaduw. En dan blijven het Petrus en Johannes. Altoos die twee. Eerst bij het geopend graf, en zoo ook nu weer. En dan houdt Johannes zich meest stil, en is 't Petrus die vooruit dringt. Van daar een heilige jaloezie. En nu leeft Petrus op. Driemaal is het hem aangezegd: hij zal de kudde weiden. En ook hij zal als martelaar voor zijn Heer sterven. „Als gij oud zult geworden zijn, zal een ander u gorden en u brengen, waar gij niet wilt“. Hij schrikt er niet voor terug. Er groeit hij er in. Maar nu ziet hij op Johannes. Straks bij als martelaar gevallen. Dan blijft Johannes alleen over, en zal Johannes 's Heeren taak op aarde volenden. Vandaar zijn vraag aan Jesus: „Als ik dan als martelaar sterf, Heere, wat zal er dan met Johannes gebeuren? En op die vraag nu zet Jesus Petrus zoo scherp terecht. Het was of hij tot Petrus zeide: wat er na uw martelaarsdood met Johannes gebeuren zal, dat is mijn zaak. Wat ik met Johannes doen zal, wat gaat 't u aan? Leef en sterf gij voor de heilige taak die ik u heb toevertrouwd, en bemoei u niet met wat u niet aangaat. Zelfs al bleef Johannes tot bij mijn wederkomst, daarover heb ik als uw Koning te beslissen, en niet gij als mijn dienstknecht.

Onder die onstuimigheid van zijn karakter moet Petrus zelf 't meest geleden hebben. Hij liep altoos twee, drie schreden te ver vooruit en moest dan weer op zijn plaats worden gezet. Het was geen laakbare onbescheidenheid, het was geen betweterige bemoechtheid die hem prikkelde, maar een aandrift, alsof hij 't alles in zijn macht had, en alsof hij 't alles terecht zou brengen. Zeker, willig zal hij als martelaar sterven. Maar als hij sterft, is hij er niet meer, en hoe zal 't dan met de zaak van 't Koninkrijk zijns Heeren op aarde gaan. Zal Johannes dan de leiding moeten hebben? En is Johannes daarvoor berekend? Johannes hield zich in alles zoo stil, trad zoo nooit op den voorgrond! En juist die overlegging voegde hem niet. Dat was in het Koninkrijk van zijn Heere ingrijpen. Hij, Jesus, zou koninklijk beschikken. Niets van die beschikking kwam aan Petrus toe. Daar mocht Petrus zich niet in mengen. Ook hij, Petrus, moest het verstaan, dat de Koning van het Godrijk regeerde, en dat hij niet anders had te doen, dan zijn Koning

te dienen. En juist daarom moest Jesus' woord zoo hard en scherp zijn. Petrus verstond het nog niet, dat hij een Koning had, en dat zijn eenige roeping was onderdaan van dien Koning te wesen. Een medegegenschap in het Koninkschap kwam Petrus niet toe. Wie na Petrus' martelaarsdood de Kerk op aarde zou leiden, stond aan den Koning ter beslissing en ging hem niet aan. Natuurlijk, van Paulus' roeping en van wat op Pathmos eens gebeuren zou, had Petrus nog het flauwste vermoeden niet. Dit alles stond aan Jesus, en niet aan hem.

Vanzelf heeft dit harde woord niet alleen op Petrus, maar ook op de andere jongeren diepen indruk gemaakt, en die indruk moet in Jesus' Kerk, moet onder al Gods kinderen naleven, ook nu. We mogen niet in de geheimen van Gods raad en niet in de mysterien van het Koninkschap van Christus, buiten wat ons openbaar is, willen indringen. We hebben onzen Koning te laten, en hebben zelf geen andere roeping, dan om Hem te dienen, Hem te gehoorzamen, onszelf Hem toe te wijden, en voorts af te wachten, wat Hij over ons en over de toekomst van zijn Kerk beschikken zal. Ons voegt bescheidenheid, zelfs onder menschen, maar bovenal in de zaken van het Koninkrijk Gods. En een geestelijke fout is het, dat juist hiertegen zoo telkens gezondigd wordt. Dan wil men alles weten, waant alles te kunnen raden en gissen, beeldt zich in dat men den raad Gods en het bestel van onzen Koning in alle ding doorziet en verwenlijken kan, en heeft niet zelden een booger woord over anderer geestelijk bestaan, dan over zijn eigen roeping; en geestelijke albemoeiing, die eigen gehoorzaamheid verslapt, eigen roeping doet verwaarlozen, en meer op het verkoopen van eigen wijsheid, dan op het hul gehoorzamen van zijn Koning uitloopt. Het is of men er meer op bedacht is, om plaats te nemen onder de raadsliden van zijn Koning, dan onder zijn trouwe dienstknechten. Jesus is geen constitutioneel koning, die ons raadpleegt, maar een absoluut monarch die met volstrekte volmacht over ons beschikt. Aan hem het regeren, aan ons het blindelings volgen en gehoorzamen. Hij zei 't zoo nadrukkelijk tot Petrus: *Volg gij mij*, en juist dit deed Petrus, terstond daarop, met zijn niet te pas komende vraag over Johannes, niet. Hij wilde niet volgen, maar mee overleggen, en dat moest in hem bestraffen.

De verborgen dingen zijn voor den Heere onzen God, en voor ons, zijn menschenkinderen, is alleen wat ons geopenbaard werd. Natuurlijk, dat geopenbaarde moet ge onderzoeken en doorzoeken, want daaruit straalt 't licht op uw pad. Maar daarachter staan dan ook voor u de heilige scheidsuren hoog opgetrokken. Verder moogt ge in de mysterien niet pogen in te dringen. Daarom komt het ook voor u niet aan op diepzinig redeneren, maar op *doen*, niet op allerlei wijs-schijnende verzinning, maar op toewijding, op gehoorzamen, op trouw in uw roeping, op dienen, altoos weer dienen elken morgen die weer voor u aanbreikt. De tempel wordt niet gebouwd doordat de handwerklieden diepsinnig over het bouwplan denken. Die het bouwplan maakt, is de Oppertie Kunstenaar en Bouwmeester, en ons rest niet anders te doen, dan naar dit vaste plan, steen op steen te leggen, en de muren omhoog te doen rijzen, en dit te doen in het zwet onzes aanschijns. Had eens Christus' Kerk op aarde minder geredetwist, en temeer elk kind van God aan den geestelijken tempel doorgewerkt, om bij zijn sterven de taak weer aan wie na hem kwam, over te geven, hoeveel hooger zouden de tranen zich niet reeds verheffen. En daarom moest het woord tot Petrus, en in Petrus ook tot ons, zoo hard zijn. Nog altoos willen ook wij zoo vaak mede-architecten zijn, in plaats van als oppertie stil en rustig door te bouwen. Petrus, *volg gij mij!* En als Petrus dan toch weer raadman in plaats van *opferman* wil zijn, dan moet hij wel worden teruggeworpen met een scherp: *Wat gaat het u aan?*

Dr. A. K.

Amsterdam, 28 April 1911.

Prof. Honig zendt ons het volgende schrijven, waaraan we gaarne een plaats verleen:

Amice College,

Van polemiek ben ik geen vriend. Toch noodzaak mij een uwer artikelen in het voorlaatste nummer van *De Heraut*, u vriendelijk een plaats te vragen voor de volgende regelen. Na aan uwe lezers het volgende meedeeld te hebben:

„De methode, die te Kampen gevolgd wordt, is over het geheel genomen een andere dan te Amsterdam, en gaat van andere pedagogische beginselen uit. Te Kampen volgt men min of meer het klassen-systeem, zoodat voor de onderscheidene jaren verschillende colleges worden gegeven; het doel van deze colleges is, om in drie jaar heel de te behandelen stof met de studenten door te loopen, althans voor zoover de systematische vakken aangaat, en ze aldus voor te bereiden voor hun examen. Aan de Vrije Universiteit wordt een andere methode gevolgd; de studenten volgen van meet af alle colleges, en een klasse-indeling wordt hier in die mate niet gevolgd; ook is de bedoeling van het onderwijs niet zozeer om een globaal overzicht van heel het vak te geven, maar om aan de studenten vooral de wetenschappelijke methode te leeren; en ze moeten voorts in hoofdzaak door eigen studie zich voorbereiden voor hun examen.“

laat gij de opmerking volgen: „Voor beide methoden valt iets te zeggen, en we spreken hiermede volstrekt geen afkeurend oordeel uit over een van de beide methoden.“

Helaas zijt gij echter in het vervolg van uw artikel — zij het onbedoeld — aan dit goede standpunt niet getrouw gebleven. Immers qualificeert gij daar de methode, die aan de Theol. School gevolgd wordt, als de „dril-methode.“

Nu geloof ik gaarne, dat gij hiermede niet bedoeld hebt wijlen Prof. De Cock, uwen gezachten ambgenoot Baynck en mij te kwetsen — maar dit neemt het feit niet weg, dat een dergelijke qualificatie voor de betrokken inrichting, voor de betrokken hoogleraren, en voor de aan de School gevormde dienaren des Woords krenkend is. Ik vertrouw dan ook, dat gij haar zelf terugneemt.

Daarbij is uwe voorstelling in meer dan één opzicht niet geheel juist.

Ik bepaal mij tot het hoofdvak van de door u genoemde groep: de Dogmatiek.

Volgens de officiële verslagen behandelde

Prof. Baynck in den cursus 1906/1907: Inleidende tot de dogmatiek en een gedeelte der leer over God (2 uur per week werd de Dogmatiek gedoceerd) en op het college Controvers „de psychologie der religie“ (2 uur per week); in den cursus 1907/1908: Vervolg der leer over God, en voorts de leer over wereld, mensch en Christus (2 uur per week) en op het college Controvers „de leer der sonde in Oud- en Nieuw-Testament (2 uur per week); en in den cursus 1908/1909: Leer van Kerk, Sacrament en Laatste Dingen (3 uur per week); — het college Controvers werd toen niet gegeven. Gij zult mij toegeven, dat dit ongeveer de geheele Dogmatiek is, en er dus thans in dit opzicht geen verschil bestaat tusschen Amsterdam en Kampen (waar ik in 4 jaren de Dogmatiek in haar geheel behandel).

Trouwens, ook aan onze Rijksuniversiteiten komt het wel voor, dat een bepaald studievak in betrekkelijk korten tijd behandeld wordt. Wijlen Prof. Baljon b.v. schrijft in de Voorrede zijner „Encyclopaedie“: „Wenschelijk is, dat de hoorders eens schets van het geheel verkrijgen, doch dit is in één jaar onmogelijk, tensij dat de docent een Handleiding gebruikte en daarover spreke.“

En volgens de officiële verslagen behandelde gij ook zelf in 3 jaren de geheele Encyclopaedie, terwijl door u een uur per week dit vak gedoceerd werd.

Voorts volgen aan de Theol. School alle studenten, die het propaedeutisch examen hebben afgelegd, tegelijkertijd gedurende 3 uur per week de colleges in de Dogmatiek, terwijl bovendien voor de studenten van het 2e studiejaar op een afzonderlijk college de Inleidende behandel en voor de studenten van het 4de studiejaar gedurende 2 achtereenvolgende uren een responsie-college gehouden wordt.

Mijns inziens kan op deze wijze de Dogmatiek zoo worden gedoceerd als het voor weten schappelijk gevormde dienaren des Woords noodig is.

Natuurlijk wil ik met het gezegde niet geacht worden, ook maar iets af te dingen op de waarde van het breedvoerige college-dictaat van uwen hooggeachtten Vader — veel eer verwijf ik hiernaar mijne studenten herhaaldelijk. En eveneens verklein ik hiermede geen eens de betekenis van Baynck's breed opgesette Dogmatiek. Welk Gereformeerd Theoloog zou voor zulke standaardwerken niet dankbaar zijn?

Zoolang echter een Handboek ontbreekt, meent ik, dat de Curatoren der Theol. School er terecht prijs op stellen, dat de Dogmatiek in niet al te langen tijd in haar geheel behandeld wordt.

Ennemaal zulk een Handboek aan onze studenten te mogen aanbieden, is een mijner idealen. Deskundigen gelieven echter te bedenken, daar waar ik geroepen ben wekelijks 2 uren college te geven in de Dogmatiek, de Ethiek, de Homiletiek (theorie en schetsen), de Encyclopaedie, de Philosophie en de Logica (Psychologie); voorts in al deze vakken (behalve in de Ethiek) tentamen en examen afnemen moet; en dan evenals mijne geachte collega's gedurende het overgrote deel van den cursus wekelijks „de kram“ heb bij te wonen, en om de 4 jaren met het Rectoraat belast ben, mijn tijd zeer in beslag genomen wordt. Veel meer dan mij lief is, heb ik in dit schrijven over mij zelf gesproken. Uwe lezers zullen hierin, naar ik mij veel, noch zelfverheffing, noch eenig geringachting van den arbeid mijner geachte ambtgenooten zien. Uw artikel noopte mij er toe.

Met hoogachting en hartel. hroet verblijf ik Uw vriend en broeder,

A. G. HONIG.

Kampen, 26 April 1911.

Wat de uitdrukking „drilmethode“ betreft, al was ze door ons niet in kwetsenden zin bedoeld, geven we onzen hooggeachten collega gaarne toe, dat ze misschien een minder gunstigen indruk kon maken en nemen we haar daarom voetstoots terug.

Anders staat het natuurlijk met de zaak zelve. Dat de pedagogische methode, aan een Universiteit, bij welke het hoofddoel is de wetenschappelijke ontwikkeling, een andere is dan bij een Theologische School, welke in de eerste plaats het oog heeft op de vorming voor het kerkelijk ambt, ligt in den aard der zaak. Het geheele leerplan, de methode van onderwijs, het aantal college-uren, de betekenis, die men aan de vakken hecht, de verdeling der examens enz. zal daardoor beheerscht worden. Maar evenzeer spreekt het van zelf, dat er vakken zijn, bij welke dit verschil sterker, en dat ook de persoonlijkheid van den Hoogleraar hierop invloed zal hebben. Een Hoogleraar aan een Theologische School kan zijn onderwijs streng wetenschappelijk inrichten, en omgekeerd een Hoogleraar aan een Universiteit zich uitsluitend toeleegen op de praktische vorming van zijn studenten. Maar al zal de praktijk zoo telkens afwijkingen vertoonen van het pedagogisch beginsel, dat beide inrichtingen beheerscht, daarom is het karakter van Universiteit en Theologische School toch niet hetzelfde en kan men, wanneer men de tegenstelling principieel teekenen wil, dit niet anders doen dan door ons is geschied.

Was nu het doel van Ds. Sikkel geweest, om de beide inrichtingen te laten saamsmelten, dan stond de zaak geheel anders. Maar hij wilde beide inrichtingen geheel zelfstandig en naar haar eigen aard naast elkander handhaven. Daarom moesten we er op wijzen, dat deze beide methodes, consequent doorgevoerd, elkander uitsluiten. Eenig onvriendelijk oordeel over de leer-methode te Kampen gevolgd, was daarmede niet bedoeld.

Het ontwerp-Armenwet.

V.

Komen we thans tot een bespreking van die bepalingen der Armenwet, die rechtstreeks de diaconale armenzorg raken, zoo moet men natuurlijk wel in het oog houden, dat de Minister niet bedoeld heeft een geheel nieuwe regeling voor de armenzorg te geven, maar om binnen het kader van de wet enkele wijzigingen aan te brengen,

die vooral ten doel hebben meerdere samenwerking van de verschillende instellingen van weldadigheid te bevorderen.

De artikelen in de bestaande wet, waartegen men in 1854 vooral met het oog op de vrijheid en het eigenaardig karakter der diaconie bezwaar heeft gemaakt, nl. art. 2, 3, 7, 10 en 12, zijn in het nieuwe wetsontwerp schier onveranderd overgenomen. Ook volgens de nieuwe wet blijft de diaconie opgenomen onder de instellingen van weldadigheid (Art. 2); wordt ze met allerlei particuliere liefdadigheids-vereenigingen door burgemeester en wethouders op één lijst gebracht (Art. 3); is ze verplicht binnen een zekeren termijn haar statuut aan het gemeentebestuur te zenden (Art. 7); en moet ze jaarlijks verslag doen van het getal harer beddeiden, en van hare uitgaven en inkomsten, onder bedreiging van anders met boete te worden gestraft (Art. 13 en 67). Zelfs zijn deze boeten nog belangrijker hooger geworden dan in de bestaande wet. Hoe gaarne we echter gezien hadden, dat de Minister deze bepalingen veranderd had, zoodat de diaconie buiten deze bepalingen viel, of beter in haar eigenaardig karakter door de Overheid geëerbiedigd werd, we erkennen het bezwaar, dat zonder Grondwetsherziening een radicale oplossing van dit vraagstuk niet wel mogelijk is. Zelfs de Generale Synode van Amsterdam in 1908, die aan hare Deputaten bij de Hooge Overheid last gaf om bij een eventuele wijziging der Armenwet de wenschen der Kerken bij de Regering bekend te maken, droeg hun alleen op, op wijziging van alinea 2 van artikel 7 aan te dringen, en de Regering heeft op dit punt, het moet dankbaar erkend, aan den wensch onzer Kerken voldaan.

Laten we daarom de oude grieven rusten en bepalen we ons uitsluitend tot de wijzigingen, die de Minister heeft vastgesteld, zoo heeft men in de eerste plaats ernstige bezwaren geopperd tegen het nieuwe artikel 5, waarin bepaald wordt, dat alle instellingen van weldadigheid, die op de vroeger genoemde lijst geplaatst worden, de *hoedanigheid van rechtspersoon* zullen beïtten. Deze bepaling heeft men zeer gevaarlijk genoemd, omdat daardoor aan de diaconie als afzonderlijke instelling rechtspersoonlijkheid verleend wordt, de diaconie diensgevolge tegen den kerkeraad zich zou kunnen verzetten, en zoo een bron van voortdurende twist zou ontstaan. Nu raakt de rechtspersoonlijkheid der diaconie een uiterst moeilijk en ingewikkeld juridisch vraagstuk, waarover het niet zoo gemakkelijk valt een oordeel te vellen. Maar één ding heeft men geheel vergeten, dat door dit nieuwe artikel 5 in de rechtspositie van de kerkelijke instellingen van weldadigheid *niet* veranderd wordt, en de voorstelling, alsof de Minister in dit artikel aan de diaconie rechtspersoonlijkheid zou willen *verleen*, ten eenenmale onjuist is. De zaak is n.l. deze, dat in artikel 7 der bestaande Armenwet bepaald was, dat een instelling van weldadigheid haar rechtspersoonlijkheid *verliest*, wanneer ze niet binnen zekeren termijn aan het gemeentebestuur mededeeling doet van haar statuten of de daarin aangebrachte wijzigingen. Hieruit leidde de jurisprudentie af, dat de instellingen van weldadigheid, die aan de verplichting voldaan hadden, *rechtspersoonlijkheid bezaten*, want men kan niet iets verliezen, wat men niet bezit; en de rechtbanken erkenden de instellingen van weldadigheid diensgevolgs als rechtspersonen, die bevoegd waren tot burgerlijke handelingen. Nu de Minister, mede op verzoek onzer Kerken, deze strafbepaling, die de instelling van weldadigheid om een klein verzuim met verlies van haar rechtspersoonlijkheid strafte, veranderde in een geldboete, verviel daardoor uit de wet tegelijk de bepaling, waarop dusver de rechtspersoonlijkheid van de instellingen van weldadigheid geacht werd te berusten, en kon dit met het oog op de bestaande jurisprudentie tot allerlei moeilijkheid en onzekerheid aanleiding geven. Om dit bezwaar te ondervangen, heeft de Minister een nieuw artikel ingevoegd, waarin de uit artikel 7 weggevallen rechtspersoonlijkheid thans afzonderlijk vermeld en geregeld wordt.

Is den feitelijken toestand wordt door dit artikel dus *niet* veranderd. Het is alleen te wijten aan de oppervlakkigheid, waarmede men de wet gelezen heeft, dat men, dit nieuwe artikel ziende, nu ook gemeend heeft, dat de Minister een nieuwheid had ingevoerd. Feitelijk staat de zaak zoo, dat reeds thans overal, waar de diaconie zichzelf als instelling van weldadigheid bij de Overheid heeft opgegeven, — en volgens het advies van deputaten voor correspondentie met de Hooge Overheid is dit overal geschied, waar de diaconie afzonderlijk georganiseerd was — deze diaconie reeds jarenlang rechtspersoonlijkheid bezeten heeft. Alleen op die plaatsen, waar de diaconie niet afzonderlijk georganiseerd was, maar met den Kerkeraad één college uitmaakte, heeft niet de diaconie, maar de Kerkeraad de kennisgeving aan de Overheid gedaan en is daarmede de Kerkeraad ook als instelling van weldadigheid erkend geworden. Wordt artikel 5 aangenomen, dan blijft de toestand dus precies gelijk hij dusver was. Op al die plaatsen, waar de diaconie als instelling van weldadigheid ingeschreven staat, bezit ze de rechtspersoonlijkheid reeds en zal ze die ook in de toekomst behouden. En overal waar niet de diaconie, maar de Kerkeraad als instelling van weldadigheid staat ingeschreven, zal deze als rechtspersoon worden beschouwd, dat deze rechtspersoonlijkheid een voortdurende bron van twist zou geweest zijn en tot allerlei revolutionaire daden van de diaconie tegenover den Kerkeraad aanleiding zou gegeven hebben, zal dusver nog wel niemand hebben ontdekt. En vreest men dit voor de toekomst, dan is de zaak zoo eenvoudig mogelijk op te lossen; de Kerkeraad zendt dan aan de Overheid bericht, dat *hij* als instelling van weldadigheid optreedt en de rechts-

persoonlijkheid der diaconie is daarmede vervallen. Artikel 5 nieuw levert in dit opzicht geen de minste moeite, want in dit artikel wordt niet van diaconieën, maar van *instellingen van weldadigheid* gesproken, en het staat aan de Kerken zelve te bepalen, of zij de diaconie als afzonderlijke instelling bij de Overheid zullen laten optreden dan wel of de Kerkeraad dit doen zal en de diaconie alleen als een orgaan van den Kerkeraad zal beschouwd worden.

Intusschen willen we wel uitspreken, dat deze rechtspersoonlijkheid van de diaconie toch heusch niet zoo gevaarlijk is als men dit wel voorstelt. Men heeft vergeten, dat in artikel 2 van de Armenwet de kerkelijke armenzorg omschreven wordt als de instelling eener kerkelijke gemeente, *welke van wege die kerkelijke gemeente geregeld en bestuurd wordt*. De bedoeling van deze ietwat duistere woorden zal duidelijk worden, als men er op let, dat vlak vooraf gesproken wordt van de gemeentelijke instellingen van weldadigheid, en gezegd wordt dat deze *door de burgerlijke overheid geregeld en van harentwege bestuurd worden*. Evenmin nu als een gemeentelijke instelling met hare bestuurders of armvoogden door de rechtspersoonlijkheid onafhankelijk komt te staan tegenover de burgerlijke Overheid, waar de wet uitdrukkelijk verklaart, dat deze de instelling regelt en bestuurt, zoo is het ook met de kerkelijke diaconie, die vanwege de kerkelijke gemeente geregeld en bestuurd wordt. De kerkelijke gemeente, die in onze Kerken wettig gerepresenteerd wordt door den Kerkeraad, behoudt dus de definitieve macht in handen. Zoodra de diaconie zich verzetten zou tegen den Kerkeraad, zou ze zich losmaken van het bestuur der kerkelijke gemeente, en daarmede ook ipso ophouden een instelling dezer kerkelijke gemeente te wesen. Bovendien zou de Kerkeraad altoos de macht hebben diakenen te ontzetten uit hun ambt, en zou daarmede aan elk revolutionair verzet terstond een einde zijn gemaakt.

Vrees voor ernstige moeilijkheden tengevolge van de rechtspersoonlijkheid der diaconie koesteren we dus niet. En daartegenover staat, dat een diaconie, die geen rechtspersoonlijkheid bezit, ook geen burgerlijke handelingen op haar eigen naam kan verrichten, derhalve geen contracten kan sluiten, geen eigendommen kan bezitten, geen huizen kan kopen of verkoopen, geen erfenissen of legaten kan ontvangen en zelfs niet als voogd over weezen zou kunnen optreden. Ze zou dit alles dan alleen kunnen doen als mandatair van den Kerkeraad, die haar daartoe telkens de bevoegdheid zou moeten verleen. Nu zijn er zeer zeker gevallen, waarin juist dit tot ernstige moeilijkheden aanleiding zou kunnen geven. Indien het armengoed ingeschreven wordt niet op naam der diaconie, maar van de Kerk, omdat deze alleen de rechtspersoonlijkheid kan bezitten, zou de Kerkeraad ook macht hebben het goed der armen voor andere doeleinden te gebruiken. Dat dit gevaar heusch niet denkbeeldig is, weet helaas ieder, die op de hoogte is met hetgeen vroeger maar al te vaak in sommige van onze Kerken is geschied. Als de armenkas goed voorzien was en de kerkkas te kort kwam, werd eenvoudig het geld der armen genomen, om in het tekort der kerk te voorzien. En zoo zou het ook kunnen gebeuren, wanneer de Kerk failliet ging en hare eigendommen verkocht moesten worden, dat dan de armengoederen, die mede op naam van de Kerk staan, evenzeer onder den hamer zouden komen. Staan deze goederen daarentegen op naam der diaconie en bezit de diaconie zelf rechtspersoonlijkheid, dan kunnen deze goederen en kapitalen noch door den Kerkeraad voor andere doeleinden worden gebruikt, noch door den curator ingeval van faillissement worden aangetast. Men ziet uit deze voorbeelden, dat de zaak dus niet zoo eenvoudig is, als men zich haar voorstelt.

Slechts één bezwaar zou o. i. terecht tegen artikel 5 nieuw kunnen worden ingebracht, dat volgens dit artikel hetzij de kerkeraad hetzij de diaconie, die zich als instelling van weldadigheid opgeeft, geacht wordt, *door de plaatsing op de lijst de rechtspersoonlijkheid te verkrijgen*. Althans wat de Kerk betreft is dit niet juist, want deze bezit reeds jure suo deze rechtspersoonlijkheid, omdat ze bij de Overheid als Kerk bekend is. En wat de diaconie betreft, is het de vraag, of ook deze niet, als behorende tot de Kerk, aan deze rechtspersoonlijkheid deel heeft. Dit bezwaar zou echter gemakkelijk kunnen ondervangen worden, wanneer artikel 5 aldus gelezen werd, dat een instelling van weldadigheid voor zooveel noodig (of voor zoover zij deze hoedanigheid niet reeds uit anderen hoofde bezit) de hoedanigheid van rechtspersoon verkrijgt, zoodra zij op de bedoelde lijst geplaatst is. Deze emendatie door Dr. De Moor voorgesteld, schijnt ook ons praktisch de beste uitweg te wesen.

Daarentegen hebben we wel ernstige bedenking tegen de beide volgende alinea's van artikel 7, waarin bepaald wordt, dat de burgerlijke rechter de bevoegdheid heeft op klacht van het openbaar ministerie bij afwijking van de acte of het statuut, de vervallenverklaring der vereeniging van hare rechtspersoonlijkheid uit te spreken. Natuurlijk is de bedoeling van deze bepaling niet, dat bij de geringste afwijking van de statuten dit geschieden moet, maar dat, wanneer een instelling van weldadigheid bijv. de ingezamelde liefdegaven voor een geheel ander doel zou gaan gebruiken, de rechter zulk een vereeniging met verlies van haar rechtspersoonlijkheid zou kunnen straffen. Nu heeft de Minister hierbij blijkbaar alleen het oog gehad op particuliere vereenigingen, gelijk reeds de keuze van het woord „vereeniging“ aanduidt, en voor deze particuliere vereenigingen is zulk een controle zeker noodig, omdat er geen hogere macht boven haar staat, die tegen

misbruik van gemeentelinst dat zulk een kan komen, die over zulk heeft, wel t zal, en zoo die onder to Het is daart maar de ke noodig, straf staat hier d particuliere trole ontbre is derhalve zou zelfs tot geven. Boven als instellin gelijk dit of hoe zou de r kunnen verid lijkheid, terw rechtspersoon digheid, ma hopen daaron een nadere verklaard wo slaan op p weldadigheid.

Daarentegen wanneer men heeft afgelegd, voortaan niet de Overheid kelen der I diaconie geha haar plaatselij leggen. In h geen enkel v wordt gespro treffende de instellingen“; acten, de stat instelling. Indi komt dit ver nieuwe bepall uitdrukkelijk reglement, en gelijk tot dus der Kerkeno van de Kerk den eisch de

En hetzelfde wijziging, die in Artikel 10 mededeelingen voor het Ker Een nieuwe al dat de opgav en van de uitg vervolg verstr bij algemeen te stellen ind ernstige gevar bestaan. Dat volkstelling een van de frag worden, heeft heimbouding, v van hare bed Er staat in de het aantal bed den, en een s tuur kan not voorschrijft. M deeling van ee op laag wate indeeling voor doodonschuldig

Voor K.

In hartelijken teekenden: Van dam f 5; door Nijkerk gevonde Vriendelijk v willen gedenken

Koolwijk.

H. S. S. Kuy Licht, dat schij jaar in Amerika Dagboek van J. H. Kok —

In dit jaar KUYPER de HO VAN DEN BERG wat deze verlei tot 24 Mei ha bracht, heeft g oog op de om dagboek zoo ge schrijft, had de wel: „Dagboek eener Hof schrijftster wist e sich als „Pleegzu die sich wil v ook zijn er dijn pakje kunt zeg de schrijftster v haar pakje gen zonderling na, J ELSE is 'n jo er niet onknap natuur, maar d is van defigen soigneerde opv konnen haar d fortuin verloren praat vlot En bedient ook bi boek, maar w zeer minzaam, de Engelsche t aan den voet d schrikkelijk veel gezien. In haer het ook nog niet allerminst com landsche geblev gevoel. Ook is uit B, dat kerke als zij op reis is, dag de STANDA

ELSE schreef land was, eerst

Is daarmee levert in dit leen, maar van gesproken, en ve te bepalen, derlijke instellingen optreden it doen zal en rgaan van den rden.

itspreken, dat an de diaconie ijk is als men vergeten, dat wet de kerke- wordt als de meente, welke eente geregeld ling van deze idelijk worden, vooraf gespro- ke instellingen wordt dat deze d geregeld en den. Evenmin elling met hare oor de rechts- komt te staan verheid, waar art, dat deze rt zoo is het nie, die van- te geregeld en ke gemeente, e representeerd ehoudt dus de . Zoodra de gen den Ker- u van het be- , en daarmee dering dezer ker- Bovendien zou nacht hebben t ambt, en zou air verzet ter- ijkheden ten- nelijkheid der t. En daar- ale, die geen ok geen bur- elgen naam n contracten en kan besit- of verkoopen, an ontvangen r wezen zou it alles dan atair van den e telkens de rlenen. Nu in juist dit tling zou kun- ed ingeschre- diaconie, maar en de rechts- zou de Ker- het goed der te gebruiken. nkbeeldig is, hoogte is met aak in som- eschied. Als was en de rd eenvoudig n, om in het . En zoo zou neer de Kerk men verkocht armengede- de Kerk staan, uden komen. gen op naam e zelf rechts- e goederen rkeraad voor rbruikt, noch faillissement it deze voor- zoo eenvou- stelt.

i. terecht nen worden artikel hetzij nie, die zich eid opgeeft, g op de lijst gen. Althans t juist, want e rechtsper- Overheid als diaconie be- de nede niet, als deze rechts- bezwaar zou ondervangen den gelezen veldigheid zoover zij uit anderen van rechts- de bedoelde ie door Dr. t ook ons een.

ernstige be- nde alinea's wordt, dat geheid heeft inisterie bij statoot, de ing van hare reken. Na- ze bepaling dag van de maar dat, veldigheid n voor een ebruiken, de met verlies zou kunnen ierbij blijk- particuliere keuze van it, en voor is zulk een geen hoo- de tegen

misbruik waken kan. Maar reeds bij de gemeente-instellingen is het ondenkbaar, dat zulk een „vervalvenverklaring“ ooit voor kan komen, omdat de burgerlijke overheid, die over zulk een instelling alleen te zeggen heeft, wel tegen zulk een misbruik waken zal, en zoo is het nu ook bij de diaconie, die onder toezicht van den kerkeraad staat. Het is daarom niet de burgerlijke rechter, maar de kerkelijke rechter die hier, des noodig, strafrend heeft op te treden. De zaak staat hier dus geheel anders dan bij de particuliere vereenigingen, waar alle controle ontbreekt. Voor deze strafbepaling is derhalve geen voldoende reden, en ze zou zelfs tot misbruik aanleiding kunnen geven. Bovendien, wanneer de Kerk zelf als instelling van weldadigheid optreedt, gelijk dit op tal van plaatsen geschiedt, hoe zou de rechter deze Kerk dan vervallen kunnen verklaren van haar rechtspersoonlijkheid, terwijl ze deze hoedanigheid van rechtspersoon niet als instelling van weldadigheid, maar uit eigen hoofde bezit? We hopen daarom, dat de Minister in artikel 7 een nadere bepaling zal opnemen, waarin verklaard wordt, dat alinea 2 en 3 alleen slaan op particuliere vereenigingen van weldadigheid.

Daarentegen achten we het niet juist, wanneer men uit artikel 7 (nieuwe redactie) heeft afgeleid, dat de diaconie of Kerkeraad voortaan niet zou kunnen volstaan met aan de Overheid kennis te geven van de artikelen der Kerkenorde, waarin over de diaconie gehandeld wordt, maar dat zij ook haar plaatselijk reglement zal moeten overleggen. In het wetsontwerp staat hiervan geen enkel woord. In de bestaande wet wordt gesproken van „de bepalingen betreffende de inrichting en het bestuur der instellingen“; in de nieuwe wet van de acten, de statuten of het reglement van de instelling. Indien hier eenig verschil is, dan komt dit verschil ons ten goede, want de nieuwe bepaling is wel zoo ruim. Er wordt uitdrukkelijk gesproken van statuten of reglement, en als de Kerkeraad of diaconie, gelijk tot dusver gebruik was, de artikelen der Kerkenorde inzenden, die het statuut van de Kerk vormen, dan is daarmee aan den eisch der wet dus volkomen voldaan.

En hetzelfde geldt evenzeer van de kleine wijziging, die de Minister heeft aangebracht in Artikel 10 oud, dat handelt over de mededeelingen, welke de Kerkeraad jaarlijks voor het Kerkelijk verslag moet inzenden. Een nieuwe alinea werd hieraan toegevoegd, dat de opgaven van het aantal beedeelden en van de uitgaven voor onderstand in het vervolg verstrekt moeten worden naar een bij algemeenen maatregel van bestuur vast te stellen in deeling. Ook hier heeft men ernstige gevaren gezien, die feitelijk niet bestaan. Dat de Minister evenals bij de volkstelling een tabellarische indering geeft van de vragen, die beantwoord moeten worden, heeft niets te maken met de geheimhouding, welke de diaconie ten opzichte van hare beedeelden in acht moet nemen. Er staat in de wet uitdrukkelijk, dat alleen het aantal beedeelden moet opgegeven worden, en een algemeene maatregel van bestuur kan nooit ingaan tegen wat de wet voorschrijft. Men moet ook bij de beoordeeling van een wetsontwerp geen spijkers op laag water zoeken. Een tabellarische indering voor een statistisch verslag is een doodonschuldige zaak.

Dr. H. H. K.

Voor Kootwijks Scholen.

In hartelijken dank ontvangen door ondergeteekenden: Van den WelEd. Heer Seret Amsterdam f 5; door den Heer M. van Brummelen te Nijkerk gevonden in de collecte f 5.50.

Vriendelijk verzoeken wij onzen scholen te willen gedenken.

Da. J. H. HOUTZAGERS, voorzitter.

Treestafel.

H. S. S. KUYPER, schrijver van „Van het Licht, dat schijnt in de Duisternis“, „Een half jaar in Amerika“, enz. VACANTIE IN ENGLAND. Dagboek van een Verpleegster. Kampen. — J. H. Kok — 1911.

In dit haar jongste oeuvre laat Mevrouw KUYPER de Hollandische verpleegster ELSE VAN DEN BERG in dagboek-vorm beschrijven wat deze verleden jaar, toen zij van 25 April tot 24 Mei haar vacatie in Engeland doorbracht, heeft gezien en ondervonden. Met het oog op de omstandigheid, dat ELSE in haar dagboek zoo goed als niets van haar wijkwerk schrijft, had de ondertitel van het boek ook wel: „Dagboek van een Gouvernante“ of „Dagboek eener Hofdame“ kunnen zijn. De geschichte schrijftster wil echter wel zij deed, toen zij zich als „Verpleegster“ zich gedigneerde. Niet ieder, die zich wil vernemen, voegt elk pakje en ook zij in dingen, die alleen in een bepaald pakje kunt zeggen. Blijkbaar met veel zorg heeft de schrijver van VACANTIE IN ENGLAND zich haar pakje gemaakt en, op een enkele uitzondering na, blijft zij er mee in de rol.

ELSE is 'n jonge vrouw van even dertig, die er niet onknip uitziet, met weinig gevoel voor natuur, maar des te meer voor menschen. Zij is van deftigen komaf en heeft een zeer goeioverreede opvoeding gehad. Haar ouders konden haar die nog niet geven vóór zij hun fortuin verloren. Zij heeft van alles geleerd, praet vlot Engelsch waarvan zij zich vaak bedient ook bij het schrijven van haar dagboek, maar wat dan altijd door Mej. KUYPER zeer minzaam „voor lezers, die niet of weinig de Engelse taal machtig zijn“, in een noot aan den voet der bladzijden is vertaald. Zij heeft schrikkelijk veel gelezen en heel wat schilderijen gezien. In haar vacaties heeft ze veel gereisd, zij het ook nog niet in Amerika. Dat reizen heeft haar allenminst cosmopolitisch gemaakt; zij is Hollandische gebleven met een sterk nationaliteitsgevoel. Ook is zij een echt gereformeerde zuster, die kerkelijk en politiek meeleeft en zich als zij op reis is, iedere week de HERAUT, iederen dag de STANDAARD, laat disturen.

ELSE schreef haar dagboek toen zij in Engeland was, eerst te PURLEY waar zij bij haar

gefortuneerde en zeer voornamelijk familie van moederskant logeerde, en later te CROWBOROUGH, waar zij haar intrek had genomen in 'n christelijke pension. Daar gaat echter aan vooraf wat zij schreef toen zij naar Engeland ging, en daar volgt op wat zij schreef toen zij, vóór haar terugkeer naar hier, nog eens in PURLEY was. VACANTIE IN ENGLAND heeft dus, om zoo te zeggen, een kop en een staart en een tweedelig middenstuk.

De BATAVIER V, de boot waarmee ELSE zal oversteeken, ligt nog gemeerd.

Hier krijgen we al dadelijk het geval, waarop ik zoo even doelde, dat de schrijver van VACANTIE IN ENGLAND uit haar rol valt. Zij laat ELSE zich haar gevoel, dat door den klank van het woord „vacantie“ bij haar wordt opgewekt, verduidelijken aan den klank van de LIBERTY-BELL in PHILADELPHIA. ELSE, die niet een half jaar in Amerika is geweest en dus de klok niet heeft hooren luiden... Maar zij heeft zich hersteld, als zij ELSE, die nu eenmaal voor natuur niets voelt, het weer laat beschrijven en het die dan, onder meer, laat hebben over „een geweldige zwarte wolkenmassa, die zich boven ons uitbreidt en schijnt te dalen“, en laat vertellen dat „zoo de adelaar zijn donkere vlerken uitbreidt en daalt op zijn prooi“. Ook laat zij ELSE wat staan kijken naar het laden, en die vindt dan, weer volkomen correct, niets anders mooi dan „dien grootschen swaai van den strak gespannen kabel“.

Maar de BATAVIER steekt van wal en ook de schrijver.

Zij laat ELSE schrijven over VIEUX-ROSE, haar medereisgister.

„VIEUX-ROSE“, het mooie mensche, dat heelemaal niet *vieux-rose* is,“ maar dat zij zoo noemt, omdat alles wat je ziet van hetgeen ze aan heeft en op en bij zich heeft, de kleur van vieux-rose heeft.

En ELSE, die voor menschen voelt, doet dat heel goed.

Zoo goed, dat ik VIEUX-ROSE zie.

Zie in levenden lijve en in al haar bewegingen van zelfbewust, niemendal verlegen, alles naar haar hand zettend, elegant, wereldsch vrouwtje. Dat ik hoor haar stem van bang en verveerd en dwingerig kindje als zij, 's avonds in de hut, waar twee elektrische lampjes gloeien, er zich tegen verset dat ELSE het licht uitschakelt.

En ik ga gelooven aan talent bij MEJ. KUYPER voor het novellistische genre.

ELSE komt in PURLEY, waar zij een goede honderd bladzijden in haar dagboek schrijft.

Zij is daar bij haar familie van moederskant; bij haar Hollandische tante, die getrouwd is met 'n Engelschen meneer ASHTON. Uit dit huwelijk is een dochter geboren, de nu negentienjarige EDITH, die al het uiterlijk van haar moeder, maar al het innerlijk van haar vader heeft, en van wie het mij een raadsel is gebleven, dat zij, opgevoerd door haar moeder, — oom ASHTON had het daartoe te druk met zijn literaire liefhebberijen —, zoo heelemaal niets ook van het innerlijk heeft gekregen.

In den schoot dezer familie stootten zich twee volken.

Vader en dochter, die met al wat Engelsch is dwepen, misschien wel omdat zij niet heelemaal Engelsch zijn, — de ASHTONS hebben ook Schotsch bloed in hun aderen, — komen telkens in botsing met de moeder, die van het *fringisme* te minder moet hebben, wijl zij, waarschijnlijk uit reactie, dweept met al wat Hollandsch is. Wat daarbij de verhouding ook al niet prettig maakt, is dat zoowel om als niet „erg High-Church“ zijn en de laatste zelfs zeer sterke roomsche sympathieën heeft, terwijl tsemij 'n felle anti-papiste met overigen vrij schemerachtig christendom is. De tekening, die ELSE in haar dagboek van deze drie menschen geeft, heeft mij versterkt in mijn geloof aan het talent der schrijver van VACANTIE IN ENGLAND voor het novellistische.

Oom, in zijn nooit uit de plooi rakende gedreueerdheid en EDITH in haar precieusheid van zels geeryd worden als ELSE van 'n *maag* spreekt, doen in hun-tante-telkens-laten-voelen de hooge meederwaardigheid van Engelse boven Hollandische gebruiken en manieren, kunst en geschiedenis, zoo echt. De scene waarin het, — terwijl de vader, ook al bekend hij kleur, kalm blijft, — tusschen moeder en dochter, naar aanleiding van een historische en etymologische opmerking der eerste over het Engelse *golf*-spel, tot een uitbarsting komt, is vol actie, en mooi in elkaar geset. En ook later is dat slich, met haar protestante hart, „dood-ergeren“ van tante, aan 'n bidstoele en 'n crucifix in de slaapkamer van EDITH, heel goed.

Maar, te midden van dit tekenend geschrijf, wordt ELSE in deze honderd bladzijden van haar dagboek en dat nogal vaak, vrij zwaar op de hand.

Dat geschiedt waar zij van de nuttige wenken vertelt, die nichtje EDITH haar gaf omtrent Engelse tafelmanieren, uitspraak en brief-adresen; expectoreert haar verlangen naar het zingen van onberijmde psalmen en gezangen in Hollandische gereformeerde kerken; critiqueert, in haar eeuje, de preek-metoden van gereformeerde dominees en met EDITH, de groote hoden en de nauwe rokken der mode-dames.

Dat wordt er niet beter met haar op, waar zij dan schrijft van wat tante haar verteld heeft van dat waaraan je het onderscheid kunt sien tusschen 'n Engelse en 'n Hollandische dienstbode; van wat zij tante verteld heeft van wat deze weten wilde omtrent „die doleerende kerk“, en zij dregt zelfs crant-vervelend te worden waar zij, naar aanleiding van museum-bezoek, nog eens en nog eens, van haar gedisputeert met EDITH over de esthetiek der schilderkunst schrijft.

Hier wordt VACANTIE IN ENGLAND te veel „vertoog“ in dialoog-vorm om novelle te blijven, en gaat het novellistische schijn achter het essayistische.

Volgt, maar heel losjes verbonden met het voorgaande, wat ELSE te CROWBOROUGH in haar dagboek schreef.

Weer een goede honderd bladzijden.

Zij is daar in het pension van Miss Wood waar teksten hangen in de gangen; waar op de kamers lijstjes hangen van de uren voor *dressing* en *prayer*, *breakfast* en *lunch*, *tea* en *dinner*; waar voor al die uren de gasten tijdig gewaarschuwd worden door 'n *gong*.

„Ik ben in een Christelijk *boarding-house*, hoe heerlijk“, schrijft ELSE.

Kan het me begripen.

In dit gedeelte van VACANTIE IN ENGLAND treden, en dat zonder dat het, in wat voorafgaat, behoorlijk gemotiveerd is, nieuwe personen ten toneele.

Maar ELSE, die in het huis van Miss Wood al zoo terstond op haar dreef is, raakt met haar schrijven over die menschen ook weer op dreef. Heerlijk op dreef zelfs.

Met liefdevolle belangstelling heeft zij blijkbaar die christelijke vrouw van hooge distinctie

met haar drie „dodden“ van kinderen waargenomen en met vaardigheid heeft zij dat vieraal geteekend.

Een stukje kinderleven, echt van mooi-realisme, is die scene in den tuin als de kinderen SCOTT spelen, dat ze de groote menschen uit het pension fotografeeren.

Een stukje vrouwenleven, echt van mooi-megevoeld zelfbewijs is dat, met tranen in haar stem, aan ELSE vertellen van Mevrouw SCOTT van haar man. Van dat gevoel van ellende en verlatenheid in dien nacht toen hij, dien zij zoo innig lief had, was gestorven; van dat gevoel van blijheid, dat God haar man — wat zij, na haar bekeerling, telkens in hun huwelijk voor hem had afgepreekt, waarvoor zij „ieder offer had willen brengen, zonder ooit te denken aan dit“, — nog op zijn sterfbed gemaakt had tot zijn kind.

En zeker niet minder goed gezien en goed geteekend zijn ook de andere gasten van Miss Wood.

De mooie en forse mondaine juffrouw WENTELAER uit HAARLEM, die maling heeft aan de vaste uren van het huis en, altijd keurig aangedaan, zich den tijd kort met 'n *golf*-spel met ongetroude en ook getroude heeren. De andere juffrouw WENTELAER, klein, verschrompeld, sieg mensche, schichtig wijl zij, als een slavin door een onbarmhartige meesteres, door haar zuster wordt geknecht; als 'n weerloos vogeltje door 'n kat wordt gefascineerd.

En dan die Dr. LEARD, de zenuwarts, de ongelovige, die, net als de mondaine juffrouw WENTELAER, al verzeild is in het christelijk pension van Miss Wood; ELSE verdient een bijzonder compliment, dat zij dien, ook van binnen, zoo goed gezien heeft.

Zoo'n heer toch laat zich maar niet zoo gemakkelijk van binnen bekijken. En als hij het doet, dan zal hij, met 'n cynisch en toch esthetisch, egoistisch en toch godhartig zijn; met 'n aan vooroordeelen vastzitten en toch sceptisch, 'n door bittere levenservaring ironisch, maar, door gemis van wijsgeerigen zin, toch niet irenisch zijn, — zulk een verbijsterend gecompliceerd aanblik bieden, dat de meesten nog niet zullen weten, wat zij er van maken moeten.

Daarom heb ik voor ELSE, die dat wel weet en op 'n man als Dr. LEARD zulk een juist kijk had, bewondering.

Zij schijnt nu in haar dagboek van dat zich door mededelingen getrokken voelen tot KLEINTE, zoals zij het siegige zusje WENTELAER, dat haar later een innig-vroom siegje blijkt, noemt. Van hoe zij tracht dat schichtig mensche zich haar sieg te doen ontsluiten; te verkwikken met haar toewijding.

Zij schijnt van haar gesprekken met Dr. LEARD over zijn ongelof, waarvan zij hem niet kan afbrengen, en over zijn wijze opmerkingen, omtrent menschen en dingen; en ook van zijn het-hof-maken aan de mooie zuster WENTELAER.

Hier wordt VACANTIE IN ENGLAND zoal niet roman, dan toch weer novelle.

Dat fladderen van den dokter om de mondaine, wat zels op MEVROUW SCOTT den indruk maakt, dat hij doodelijk is van Miss WENTELAER, wordt, al cische de situatie ook ietwat meer activiteit van de zijde der onfladderde, amusant natuurlijk geteekend.

Dan komen die bladzijden in ELSE's dagboek, waarmee VACANTIE IN ENGLAND zijn hoogtepunt bereikt.

ELSE is onder de bedrijven verliefd geraakt op den ongelovigen dokter en hij op haar. Van het roofdier, dat, — hij, de zenuwarts, onderscheidde dit behoorlijk snel, — met haar fascinerende invloed haar zuster, psychisch overbeheerd heeft, moest hij niets hebben.

Al dat verliefd gedoe met de mooie juffrouw WENTELAER is maar bedoeld geweest als middel om de oogen der kat van het vogeltje af te leiden; en op KLEINTE, door de mondaine bezig te houden, ongetoond onder de goede zorgen van ELSE te laten.

Hoogtepunt.

Want wel is hier die affectie van ELSE voor Dr. LEARD te ongemotiveerd, om waarschijnlijk te zijn, maar daarentegen is, wanneer men dat slikt, de tekening der zieleworsteling bij de christelijke vrouw tusschen haar sentiment voor den ongelovigen man en haar liefde voor haar Heer, zoo door in-voelen in het algemeene van de situatie, als in haar verbijzonderend-kort-weg voortreffelijk.

Op zijn hoogtepunt blijft VACANTIE IN ENGLAND ook nog met die van menscheijk smartgevoel doortintelde, navrante beschrijving van KLEINTE's siekbed te CROWBOROUGH dat haar sterfbed wordt.

Dan daalt het.

De laatste bladzijden, die ELSE in haar dagboek schrijft als zij door tante ASHTON weer naar PURLEY gehaald is en straks naar Holland terugkeert, zijn, met de beschrijving der begrafenis van KING EDWARD, knap werk waarvoor een literair bijgewerkt reporter zich niet zou behoeven te schamen.

Mijn voornaamste bedenking tegen VACANTIE IN ENGLAND geldt het gemis van eenheid in conceptie en als gevolg daarvan zijn, als literair product, hybridisch karakter.

Ik laag de onderstelling, dat de geschichte schrijver, toen zij zich de taak had gesteld, soaal niet in 'n roman, dan toch in 'n novelle den sielestrijd eener christelijke vrouw tusschen haar passie voor een ongelovigen man en haar liefde voor haar Heer te beschrijven, nog heel veel meer op haar hart had wat zij met-een eens wilde uitzeggen.

Dat heel veel meer, dat alles-en-nog-wat moest er ook in.

Zoo 'kreeg de roman of novelle niet een — wat mij uit 'n oogpunt van kunst al niet ondenklijk voorkomt, — maar tal van tendensen. Het ontwerp van het werk zou te construeeren, dat al die „strekkings“ althans onder éne gesubsmeerd werden, kon zij niet; had er althans geen geduld voor. Toen is zij, met een ontwerp dat, in zijn veelheid van onsamenvangende „strekkings“, doet denken aan een „wereldtontstelling“ met al het daaraan voor den beoeker verbijsterende en vermoedeende, toch maar van wal gestoken. Hierdoor moest het werk dat zij geleverd heeft, als literair product, wel een hybridisch karakter krijgen. Het kreeg een novellistische kop en een journalistischen staart met een middenstuk van twee vijf zwak verbonden deelen.

Het eerste daarvan wordt met zijn „vertoogen“ te didaktisch om novellistisch te blijven, en het tweede blijft wel novellistisch, maar heeft met zijn vertoogen over „sendingsstudie“, de „autithese“, „armenzorg“, „mismstanden in het leven van Engelse dames“, „nieuwere Engelse litteratuur“ — toch een sterk essayistische bijmaak. Ik zou dan ook niet weten bij welk literatuur-genre VACANTIE IN ENGLAND onder dak moet gebracht.

Dan, hiertegenover staat, dat VACANTIE IN

ENGLAND, door het talent van zijn schrijver ook voor het didaktische en haar passie voor het doceren, een zeer instructief boek is, waaruit voor menig een heel wat valt te leeren, en dat het, wat van deze schrijver niet anders was te verwachten, ook een boek is dat geen moeder aan haar dochter en geen vader aan zijn zoon hoeft te verbieden.

Maar er is meer goeds van te zeggen.

Er zijn bladzijden in, waarvan de lezing, aan wie daar vatbaar voor zijn, esthetisch genot bieden. Bladzijden, die getuigen van niet alle-daagsche opmerkingen, artistieke visie en vaardigheid. En, wat mij in dit boek eener christelijke schrijver ook bijzonder prijzenswaardig lijkt, het „christelijke“ ligt er niet overal dik-op, maar geurt er, met weldadig aandoende onopzettelijkheid en soberheid, u uit slechts enkele passages toe.

Met oudere werken van MEJ. KUYPER vergeleken, duidt VACANTIE IN ENGLAND onmiskenbaar op een evolutie van haar bellettrisch talent.

G.

Officiële Berichten.

Garnizoen Ede.

Onders, die er belang in stellen, dat hunne zonen te Ede in garnizoen liggend, godsdienstonderwijs ontvangen, worden ten eerste aanbevolen den garnizoenscommandant te verzoeken hun de gelegenheid te openen, om de catechistie bij te wonen, die elken Dinsdagavond half acht in het Tehuis voor Militairen wordt gehouden.

Zulk een verzoek dient vergezeld te gaan met de vermelding van naam en voornaam en de opgave van het wapen, het bataillon en de compagnie, waarbij de betrokken persoon dient. Namens den kerkeraad der Geref. kerk:

W. MULDER, pred.

Ede, 24 Maart 1911.

Buitenland.

Duitschland. Oppositie tegen het nit-oefenen van leertucht. Eene merkwaardige nitlating van Prof. Harnack.

Wij deelden reeds mede, dat de eerste predikant van Burg in Sleeswijk-Holstein, Heydorn, van het Consistorium der landkerk eene terechtwijzing gehad heeft, wijl hij kennelijk van de bijlijden afwijkt. Pastor Heydorn heeft zich echter niet onder de toepassing van dit eerste tuchtmiddel gebogen, maar heeft zich op den minister van eeredienst beroepen.

In verschillende staatkundige bladen kan men lezen, dat hij van oordeel is, dat de handeling van het kerkbestuur te rijpen oprichte „onsakelijk“ en „onwaardig“ is. Hij wil niet ingaan op datgene, wat tegen hem persoonlijk werd ingebracht, maar kan het niet onwedersproken laten, wanneer het kerkbestuur te kennen geeft, dat de gedachten die hij in „Leven en Licht“ nederlegde, in tegenspraak zijn met het Evangelie. Want daardoor wordt de Christelijkheid der duitenden, die zich door hem te Kiel, Breslau en Burg tot eene nieuwe opvatting van het Evangelie hebben laten leiden, als leden van den tweeden rang, als leden die men alleen dilden kan, gestempeld, terwijl zij toch tot de getrouwte en ijverigste leden der kerk behooren. „De verwarring die daardoor in het leven groeipen is, eicht van mij, die dit alles veroorzaakte, dat ik openlijk getuig dat het zuivere Evangelie, dat behalve door mij, door een steeds aangeroepen getal predikanten voorgestaan wordt en door een steeds toenemend aantal gemeentelieden als hun ankergrond en levensbron aanvaard is, door geen daden en woorden van een kerkbestuur gedood worden kan. Het kan alleen door een meer edele en grotere vroomheid overwonnen worden. Maar er is geen edeler en machtiger vroomheid dan die van Jesus Christus, en dat is immers die, welke wij als zijne navolgers ons zouden willen eigen maken. Daarom moeten wij standvastig en getrouw blijven en ons niet op het dwaalspoor laten brengen. Wij zijn geen leden der Katholieke kerk, die een „onfelbaar leerambt“ bezit; wij zijn ook geen leden eener secte, die met de een of andere geformuleerde leerbepaling staat of valt; maar wij zijn leden der Evangelische kerk. In de Evangelische kerk mag nooit gevraagd worden: houdt zij dit of dat voor waar? maar mag men alleen vragen: is uwe gerindheid en uw handelen in den geest van Jesus?“

De sociaal democratische *Sleesw. Holst. Volks* betoogde, dat een man die geloofsaanklaren der Kerk religie voor bijzaak houdt, en alleen den nadruk legt op de „gerindheid en het handelen in den geest van Jesus“, niets meer in de moderne staatskerk te zoeken heeft, en „in plaats van zich door het hoogwaardig consistorium als een schooljongen te laten kapittelen, moedig en manlijk de consequentie uit zijn overtuiging moet trekken en den vromen heeren de geheele kraam voor de voeten werpen.“

Denzelfden raad heeft men hem in het *Kerk- en Schoolblad* gegeven. Heydorn wil daarvan echter niets weten en antwoordde daarom: „ik bedien mijn ambt niet door de genade van het Consistorie, maar door de genade Gods, en weet zeker, dat mijn dienst Gode welgevallig is.“

Ook in Pruisen is de vraag of er leertucht zal geoeftend worden, aan de orde. Zoo trekt de *Fall Jatho*, waarin het „Spruchcollegium“ optrad, veler aandacht. Een drietal hoogleraren, n.l. Prof. Sohms van Leipzig, Prof. Max Lenz van Berlijn en Prof. Natop van Marburg, heeft over deze zaak een verklaring in de wereld gezonden die aldus luidt: „Wij zijn leeken. Over de theologie van den predikant Jatho willen wij geen oordeel vellen. Wat ons als Duitse Protestanten aangaat, is de vraag, of de nieuwe wet op de leertucht al dan niet zal uitgevoerd worden. Wij houden leertucht in de Protestantse kerk voor onmogelijk, en elke poging om haar in te voeren, voor een ontwicking der kerkelijke organisatie van het Protestantisme... Om der wille van het Duitse Protestantisme protesteeren wij daarom tegen de leerbeheersing, die als dwangmaatregel door middel van het kerkbestuur en het „Spruchcollegium“ zal toegepast worden.“

De bekende Berlijnsche hoogleraar Harnack, dien niemand verdenken zal, dat hij voorliefde heeft voor de orthodoxie, heeft hierop in de *Christl. Welt* geantwoord. Het betoog van den hoogleraar komt hierop neer. De meening alsof het „Spruchcollegium“ een kerkelijk gerechtshof zijn zou, is verkeerd. Dit college heeft slechts uit te maken of de predikant N. N. nog in het kader der Pruisische landkerk te huis hoort, daar men hem toch heeft aangesteld onder voorwaarde, dat hij zou overeenkomen met de eischen die de landkerk stelt. De landkerk is niet een groep independentistische gemeenten

van verschillende soort. Zoo lang zij dit niet is, en veeleer eene belijdenis heeft, moet zij in staat zijn deze belijdenis te verdedigen; anders is zij eene onmachtige gemeenschap. De belijdenis wil geen schriftelijk document, waarnaar recht moet gesproken worden, maar „een getuigenis van Evangelische gerindheid, die in sekere gevallen onhoof moet geveuen worden, om als maatstaf te dienen; een taak waarvan men zich slecht onvolkomen kwijten kan, maar die toch volbracht worden moet, wil men niet in Katholiek rechtsformalisme (men denke aan den modernisteneed) vervallen, of wil men niet de kerk opheffen.“

De hoogleraar Harnack legt er echter den nadruk op, dat hij door zijn opmerkingen niet geacht wil worden, in de zaak van Jatho partij gekozen te hebben; ook, dat hij niet daarmede wil te kennen geven, dat de zaak Jatho tot de bevoegdheid van het Spruchcollegium behoort, en ook niet hoe deze zaak tot een eind moet gebracht worden. Maar in elk geval is het opmerkelijk, dat een modern hoogleraar als Harnack, niet kan nalaten het recht der kerk te verdedigen om zulke predikanten, die door hunne verkondiging ergernis geven aan de gemeente, uit de landkerk te verwijderen.

WINCKEL.

Door Kinderen.

VII.

OMMEKEER.

't Werd stil op „Rust-Best“ nu de besitters vertrokken waren. Het groote heerenhuis was gesloten en kwam slechts van tijd tot tijd open, als daarbinnen het noodigste moest verricht worden. De rentmeester, die nog vele andere zaken voor den heer Knobel te beheeren had, kwam nu en dan eens zien hoe alles liep. Maar nieuwe plannen maakte niemand, en alleen het gewone werk werd afgedaan. Vele-lerle kon of moest nu echter blijven rusten.

Voor het gesin van Starke hinderde dit echter minder. Vader had altijd zijn werk, zoo als moeder het hare en Christina bezocht geregeld de school. Niemand echter op het groote landgoed die niet wenschte, dat de tegenwoordige toestand maar kort zou duren. Want allen gevoelden, dat er iets ontbrak, namelijk de goede leiding en de helpende hand van den meester.

Zoo ging bijna een jaar voorbij. Als de rentmeester kwam, werd hem telkens gevraagd, of hij nog niets van mijnheer en mevrouw had gehoord, maar steeds moest de man zeggen, „neen, ik weet even veel of liever even weinig als gij.“

Zoo ging een jaar voorbij en ieder hoopte, dat het huis spoedig weer bewoond zou wezen. Elken dag werd naar den beritter uitgezien, doch hij verscheen niet tot...

Tot op zekeren morgen een groote koets aankwam, en voor het huis stilstield. Doch niet de heer Knobel en zijn vrouw stapten uit, maar de lieden die waren toegevoelen zagen eerst den rentmeester en toen twee hun onbekende heeren, die het huis binnengingen en er geruimen tijd bleven. Daarna reden zij weg naar Osnabrück.

Wat de heeren kwamen doen? dat wist niemand, doch velen begonnen te vreezen. En dat daar reden voor was zou blijken.

De reis van den heer Knobel en zijn vrouw naar het Oosten was aanvankelijk zeer voorspoedig geweest. Van Venetie vertrokken, had men het zonder eenig ongeval gebracht tot Klein-Azië. Doch in de zee, die de kustenvan Syrië bespoelt, werd het schip belopen door een geweldigen storm.

Het ging den scheepelingen als eertijds Paulus in zijn medgesellen, die ook de Middellandsche Zee bevoeren. Verscheiden dagen kreeg men geen zon te zien, en toen dit eindelijk weer het geval was, bleek het schip een geducht eind uit den koers te zijn geraakt. Ook had het vaartuig veel geleden, vooral aan masten en zeilen. Al even erg was, dat een groot deel van den leeftocht door het zeewater bedorven was. Er moest de grootste zuinigheid betracht worden, wat de reis natuurlijk niet aangenaam maakte, te meer daar het weder ook na den storm ongunstig bleef.

Eindelijk gelukte het, de haven van Alexandrie in Egypte te bereiken. De vrouw van den heer Knobel had echter zoo veel geleden door de ongemakken van de reis, dat men die niet kon voortzetten. Niet zonder moeite vond men een onderkomen bij een Italiaan, die daar een herberg hield. Een geneesheer was echter bewaarselijk te krijgen en aan de verzorging van de sieke ontbrak veel. 't Gevoel was, dat zij erger werd, en reeds de tweede week na haar aankomst stierf.

Begrijpelijkerwijs zag haar man, zoo plotseling door droefheid en rouw getroffen, van verdere reisplannen af. Hij schreef aan zijn bloedverwanten in Saksen wat hem overkomen was, en dat hij nu zoodra mogelijk wenschte terug te keeren. Daartoe nam hij plaats op het eerste te beste schip, dat hem dienen kon. 't Was een Spaansch fregat, bestemd voor Napels.

Dit was 't laatste wat men van den heer Knobel hoorde. Want het schip is wel uitgezeld, maar nooit te Napels aangekomen. Of het in een storm is vergaan, dan wel door zeeroovers is genomen, welk laatste niet waarschijnlijk is, heeft nooit iemand kunnen zeggen.

Maanden lang wachtte men in Saksen vergeefs op enig bericht. Niemand maakte zich echter nog ernstig ongerust, daar men wel wist, hoe braven uit het Oosten dikwijls wonderlijke lotgevallen konden hebben. Toen het echter al te lang duurde, werd om bericht geschreven naar de havens aan de Middellandsche Zee en de consuls in de Levant. Dit leidde echter tot niets, en er bestond alle grond te gelooven dat de heer Knobel nooit terug zou keeren. Zoo lang dit echter niet bepaald zeker was, moesten zijn goederen door leden van de familie beheerd worden. En om daarover met den rentmeester te spreken, waren de beide heeren overgekomen, die wij reeds ontmoet hebben.

Al werd dit alles niet dadelijk bekend, toch lekte er genoeg uit, om velen op „Rust-Best“ met bezorgheid te vervullen.

Toen Starke thuis had medegedeeld wat hij wist en wat hij vreesde, heerschte er in het gesin diepe verlagenheid. Want ieder gevoelde diep, dat men een goeden heer verloren had, en het niet gemakkelijk gaan zou weder zulk een te vinden. Wat zou er met het landgoed gebeuren? Zouden de velen die er op woonden, of althans werkten, dat kunnen blijven doen? Toch gingen de gedachten van Starke en zijn vrouw, nog verder dan deze wereld met al haar